บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระแสโลกาภิวัตน์ผลักดันให้ทุกประเทศต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดที่สร้างสรรค์และพัฒนายุทธศาสตร์หลักๆ ของประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจสามารถเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์โลกที่ชัดเจนในเวทีระดับโลก และองค์การต้องปรับเปลี่ยนการพัฒนาตัวเอง ไปสู่การเป็นองค์การที่ขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และวัฒนธรรมการทำงานจากบริบทของสังคมภายในประเทศ เป็นบริบทของสังคมโลก จึงจะสามารถก้าวขึ้นจากการเป็นเพียงองค์การผู้ส่งออกไปสู่องค์การข้ามชาติ (นิกัญชลา ล้นเหลือ, 2554, หน้า 1) การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคง โดยมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ใฝ่ดี ใฝ่เรียน ใฝ่คิดวิเคราะห์ มีเหตุผล มีวินัยและรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ประเทศไทยแข่งขันและร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในสังคมโลกอย่างเหมาะสม กระบวนการศึกษาที่ดีจะช่วยสร้างสรรค์ให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจเกิดความสมดุล สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประเทศชาติมั่นคง (สิรินารถ แววสว่าง, 2557, หน้า 15)

ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจาก

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 – 11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้น สังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, หน้า 1) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดภารกิจของสถานศึกษาไว้ทุกหมวด เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด และเพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ภารกิจดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับ “ภาวะผู้นำ” ของผู้บริหารเป็นสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันการบริหารองค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ต่างเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องทำการพัฒนา หรือปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลและประหยัดสูงสุด เพื่อจะได้เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงานแก่องค์กรให้มากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นผลดีต่อองค์กรนั้นโดยตรงแล้ว ยังทำให้องค์กรสามารถปรับตัวรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ได้อย่างเหมาะสม

การจะเป็นผู้นำสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา ที่มีคุณภาพและนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศได้นั้น ธีระ รุญเจริญ (2555, หน้า 128–129) ได้ให้แนวคิดว่าต้องมีลักษณะที่ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะพื้นฐานธรรมชาติเดิมเป็นทุน 2) การศึกษา และ 3) บุคลิกภาพ พื้นฐานธรรมชาติเดิมเป็นทุน ข้อหนึ่ง คือ ความรู้สึก และความรอบรู้ หนึ่งในนั้น คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการวิจัย ลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555, หน้า 1–2) ที่ได้ประมวลคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาด้านสติปัญญาที่เอื้อต่อการจัดและการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา

ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจำนวนหลายข้อ หนึ่งในนั้น คือ การเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

ปัจจุบันนักวิชาการศึกษาต่างก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงได้พยายามศึกษาค้นคว้า ตั้งสมมติฐาน อธิบาย ตลอดจนวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับเรื่องของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และได้เสนอคำนิยาม แนวคิดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้หลากหลายทั้งในลักษณะที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถจำแนกนิยาม แนวคิดและองค์ประกอบจากทัศนคติและแนวคิดของนักวิชาการเหล่านี้ออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มแรก กล่าวในเรื่องเกี่ยวกับการนำ คือ การนำเชิงสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการนำผู้อื่น ด้วยวิธีการใหม่ๆ อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ อย่างสร้างสรรค์ กลุ่มที่สองกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับการประสานงาน ซึ่งเป็นการประสานงานหรือกระตุ้นให้เกิดความสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการประสานคนอื่นๆ ที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันและไม่สอดคล้องกัน ให้สามารถทำงานร่วมกัน และการสร้างแรงจูงใจ นำไปสู่แนวคิดที่สนับสนุนความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเชิงสร้างสรรค์ (กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555, หน้า 12–13) สอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตนะ (2555, หน้า 35) ที่กล่าวไว้ว่าการพัฒนาผู้นำในอนาคตจะเน้นการเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ และส่งเสริมความคิดนอกกรอบในวัฒนธรรมองค์การแบบเปิด ขณะที่ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548, หน้า 2) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีหลักการที่สำคัญในการนำองค์การ กล่าวคือ 1) เป็นผู้นำการเรียนรู้ 2) ผู้นำของผู้นำ 3) เป็นผู้นำที่มีความไว้วางใจ 4) เป็นผู้นำทีมที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคนและกระบวนการทำงาน 6) เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับลูกค้าหรือผู้รับบริการ 7) เป็นผู้นำการสร้างเครือข่ายการสื่อสารแบบสองทาง 8) เป็นผู้นำสร้างสัมพันธภาพและความใกล้ชิด 9) เป็นผู้นำการกระจายอำนาจและการตัดสินใจ และ 10) เป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง

กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555, หน้า 137) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษามีระดับการแสดงออกภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งสามปัจจัย คือ แรงจูงใจภายใน สภาพแวดล้อมแบบเปิด และความรู้เชิงลึก นอกจากนี้ สุภาพ ฤทธิ์บำรุง (2556, หน้า 129) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ได้แก่ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับพิมพ์พร พิมพ์เกาะ (2557, หน้า 139) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การมีความยืดหยุ่น การมีจินตนาการ และการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิผลหรือโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านประกอบเข้าด้วยกัน โดยโรงเรียนจะต้องเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนอย่างใกล้ชิด เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วิวัฒนาการด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนนักเรียน สิ่งเหล่านี้โรงเรียนจะต้องรับเอามาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ (เสาวนี ตรีพุทธรัตน์, 2547, หน้า 5) อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินงานของกลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กร เนื่องจากภาวะผู้นำมีความเกี่ยวข้องและส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคล ดังนั้น ผู้บริหารทุกหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของตนเอง ผู้บริหารจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านทักษะความรู้ความเข้าใจในหลักการต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิผล และในภาวะเช่นนี้สมรรถนะของผู้นำที่เรียกว่า “ผู้นำเชิงสร้างสรรค์” จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้รอดพ้นและได้รับชัยชนะเหนือสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนอย่างรุนแรงดังกล่าว สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังความต้องการของบุคคล และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเหมาะสม

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ

มหาวิทยาลัยบูรพา บัณฑิตวิทยาลัย

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เนื่องจากเป็นการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีนำไปสู่การสร้างโมเดลที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งมีความเหมาะสมกับการวิจัยยุคสังคมความรู้ (knowledge society) อีกทั้งยังไม่พบว่ามีการศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จึงน่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างและขยายองค์ความรู้ใหม่ นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ อีกทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อการดำเนินงาน ส่งเสริมประสิทธิผลของโรงเรียนให้มีมากขึ้น เพื่อความยั่งยืนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดคำถามสำหรับการวิจัยไว้ ดังนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีลักษณะอย่างไร

2. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 กับข้อมูลเชิงประจักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University

สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยว่า รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา ดังนี้

1. ได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้บริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิผล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 และได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ประกอบด้วย

1.1 ประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย

1.1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

1.1.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1.1.3 ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน

1.1.4 ความพึงพอใจในงานของบุคลากร

1.2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1.2.1 ความยืดหยุ่นและการปรับตัว

1.2.2 วิสัยทัศน์

1.2.3 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ในปีการศึกษา 2559 จำนวน 45 แห่ง มีบุคลากรทั้งหมด 2,208 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 124 คน และข้าราชการครู 2,084 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ในปีการศึกษา 2559 จำนวน 360 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จำนวน 124 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง และข้าราชการครู ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากร โดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ จำนวน 236 คน (ใช้อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรจะเป็น 10 – 20 หน่วยตัวอย่างต่อตัวแปรในการวิจัยหนึ่งตัวแปร (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 311 อ้างถึงใน ชูเกียรติ บุญกะนันท์, 2550, หน้า 65) สำหรับในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 18 ตัวแปร หากใช้อัตราส่วน 20 : 1 จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 คน)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ

3.1 ตัวแปรต้น คือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว และตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีวิสัยทัศน์

3.2 ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เป็นตัวแปรแฝงภายใน มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3.2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

3.2.3 ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน

3.2.4 ความพึงพอใจในงานของบุคลากร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ แล้วนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียน

องค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโรงเรียน แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปองค์ประกอบสำคัญสำหรับประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 3) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และ 4) ความพึงพอใจในงานของบุคลากร (Mott, 1972; Gibson & others, 1979; Sammons, Hillman & Mortimore, 1995; Hoy and Miskel, 2005; พันธ์เทพ ใจดำ, 2549, หน้า 50; สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551, หน้า 33; จิระวุฒิ ศรีสร้อย, 2551, หน้า 68; ธนิต ทองอาจ, 2553, หน้า 11; บุญตา ชาญชำนิ, 2554, หน้า 62; พัฒนะ สีหานู, 2554, หน้า 38; อัจชรา วรีฤทธิ์, 2554, หน้า 75; ปาริชาติ โน้ตสุภา, 2555, หน้า 11 และสุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556, หน้า 8)

2. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว 2) การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 3) การมีวิสัยทัศน์ (Puccio, Marie, and Murdock, 2007, p. 5; Danner, 2008, pp. 1–3; Stoll and Temperley, 2009, pp. 1–11; Evlakova, 2010, pp. 2–3; Ubben, Hughes and Norris, 2010, p. 101; Zacko – Smith, 2010, pp. 8–9; กรองทิพย์ นาควิเชตร, 2553, หน้า 128–135; นเรศ บุญช่วย, 2553; กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์, 2554 หน้า 213–215; ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์, 2554 หน้า 16; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2555; มณฑาทิพย์ เสยยงคะ, 2556, หน้า 248; สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556, หน้า 6 และพิมพ์พร พิมพ์เกาะ, 2557, หน้า 139)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ของ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

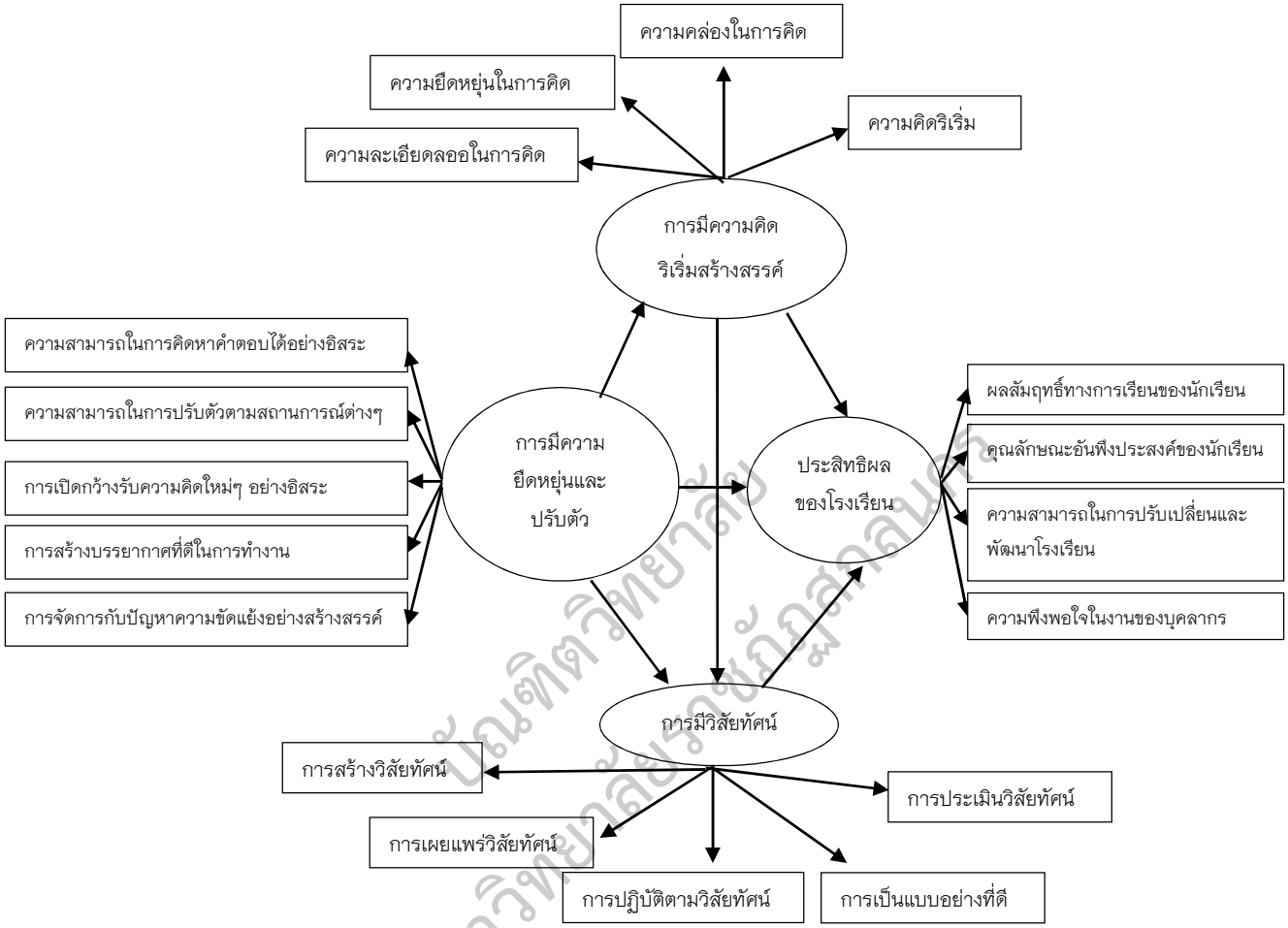

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายที่ใช้เพื่อความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

1. รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบตามทฤษฎีแทนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติที่สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่นๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์หาแนวทางใหม่ๆ มีความสามารถในการปรับตัวและปรับกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัว และยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีมากขึ้น ประกอบด้วย

2.1 การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาถึงการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์หรือความคุ้นเคย สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระด้วยมุมมองที่จะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ 2) ความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ต่างๆ 3) การเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระ 4) การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และ 5) การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

2.1.1 ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างอิสระ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรคิดหาวิธีการที่แปลกใหม่มาใช้ในการปฏิบัติงาน ให้ความเป็นอิสระในการตัดสินใจแก่ครูและบุคลากรถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ขัดกับกฎและระเบียบของทางราชการ

2.1.2 ความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากเดิมและปรับเปลี่ยนแผนงานตามความเหมาะสม

2.1.3 การเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคลากรและข้อเสนอแนะจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหา และเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา ร่วมกัน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและแก้ไขกฎระเบียบการทำงาน ยุทธวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้กับสถานศึกษา

2.1.4 การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ไม่เครียดกับงาน

2.1.5 การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา มีความมั่นใจในตนเอง ไม่ทำตามผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล แสดงจุดยืนที่

มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ชัดเจน ในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหา และแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์

2.2 การมีวิสัยทัศน์ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร สามารถมองเห็นวิธีการปฏิบัติที่มีทิศทางและขอบเขตที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย

2.2.1 การสร้างวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการวิเคราะห์และสังเคราะห์บริบทสถานศึกษาเพื่อกำหนดภาพแห่งความสำเร็จในการจัดการศึกษา โดยมีการสนับสนุนให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการศึกษา

2.2.2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการเผยแพร่วิสัยทัศน์แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และหน่วยงานภายนอก

2.2.3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีกระตุ้นให้ครูและบุคลากรมีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา อย่างเต็มความรู้ความสามารถ

2.2.4 การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างค่านิยมร่วมขององค์กร เพื่อให้บุคลากรเกิดขวัญกำลังใจ มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานที่มุ่งสู่ความสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ

2.2.5 การประเมินวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการประเมินวิสัยทัศน์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิสัยทัศน์ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

2.3 การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสามารถในการคิดหลายทิศทาง ที่นำไปสู่กระบวนการคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม องค์กรหรือสังคม โดยอาศัยการบูรณาการเชื่อมโยงจากความรู้ และประสบการณ์เดิม ประกอบด้วย

2.3.1 ความคิดริเริ่ม หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดริเริ่มและสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนโดยอาศัยเทคโนโลยีและสารสนเทศที่ทันสมัยได้อย่างชำนาญ กระตุ้นครูและบุคลากรให้เกิด

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่และคิดนอกกรอบในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมบรรยากาศแห่งการค้นคว้า การประดิษฐ์ คิดค้นการทดลอง และกล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งใหม่

2.3.2 ความคล่องในการคิด หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความคล่องแคล่วในการคิด ทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง รวดเร็ว สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและถูกต้องในสถานการณ์ที่คับขัน

2.3.3 ความยืดหยุ่นในการคิด หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบูรณาการวิธีการทำงานที่หลากหลายโดยอาศัยการเชื่อมโยงจากความรู้ และประสบการณ์เดิมอย่างสร้างสรรค์

2.3.4 ความละเอียดลออในการคิด หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีการคิด และการแก้ปัญหาในการทำงานอย่างรอบคอบและเป็นระบบ บนพื้นฐานเหตุและผล ภายใต้หลักธรรมาภิบาล มีความสามารถในการบริหาร มีความเฉลียวฉลาดไหวพริบดี เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

3. ประสิทธิผลของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของโรงเรียน โดยผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินการ ประสานงานกับบุคลากรและทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและตรงตามความต้องการของสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดองค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียน 4 ประการ ดังนี้

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดจากการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสมรรถภาพทางสมองที่ได้จากการเรียนของนักเรียน โดยวัดจากผลการเรียนเฉลี่ยรวมทุกรายวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และวัดจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O – NET)

3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง คุณภาพของนักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่กำหนดขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ

3.3 ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ร่วมกันปรับเปลี่ยนและพัฒนาวิธีการดำเนินงาน กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้โรงเรียนมีความก้าวหน้า ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและวิวัฒนาการของเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และปรับปรุงตัวเพื่อให้อยู่ได้ในโลกยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

3.4 ความพึงพอใจในงานของบุคลากร หมายถึง ความรู้สึก การมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในค่าตอบแทน การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพและพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง การยอมรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความพึงพอใจในการทำงานของผู้บริหาร และมีเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน

4. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 หมายถึง รูปแบบที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยต่างๆ ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยส่งผลลัพธ์สุดท้ายต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 หมายถึง หน่วยงานของราชการที่จัดตั้งตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วยท้องที่จังหวัดสกลนคร 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุดบาก อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวานรนิวาส อำเภออากาศอำนวย อำเภอบ้านม่วง อำเภอพังโคน อำเภอคำตากล้า อำเภอนิคมน้ำอูน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอเจริญศิลป์
อำเภอโพนนาแก้ว และอำเภอภูพาน

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน รองผู้บริหารโรงเรียน และครูรักษาการแทนผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร